

DIVISION 105

EPOPEIA DUN SOLDADO DE BUEU NA GUERRA CIVIL

Fernando Otero Otero

Cando me propuxeron colaborar coa revista este ano, pasoume un pouco coma o pasado, estiven dubidando no tema por cousa de que o mesmo non fose unha nova versión mais cargada de bombo, das loas dunha festa, que non as precisa, porque saltan ben á vista, tanto no concello coma fóra del. Todo o que se diga sobre ela non podería melloralala. Así pois, ollando exemplares atrasados, decateime da grande variedade de temas tratados que acolle. Hai un pouco de todo, agás propaganda, como ben dicía o alcalde na presentación da última edición da mesma.

Ocorrúeseme entón despois de moito cavar, contar unha historia que a forza de oír moitas veces, se me meteu na testa de tal maneira que, sempre que a relembro, dáme a impresión de que a estou a revivir aínda que o protagonista dela non son eu. Pero como se fose. É unha historia da guerra, das que se contaban na cociña en datas sinaladas, como podería ser o Nadal por exemplo. As vivencias dun soldado chamado Constante.

O soldado Constante, serviu na División 105, mandada polo Xeneral Natalio López Bravo. Batallón 111, 3º Rexemento, e 4ª Compañía. Serviu nela dous anos menos tres días, segundo consta no seu carné militar asinado en Salamanca polo Comandante da Compañía Rafael de la Fuente, o 10 de Xullo do ano 39, Año de la Victoria. Estamos a falar do exército que deron en chamar “Nacional”, naturalmente. As cousas claras.

O soldado Constante era quinto do 31, pero daquela polo sistema de sorteos tocoulle o número 59 sendo declarado excedente, quedando por iso sen facer o Servizo Militar, que, cousa rara, el si quería facer por mor de mirar mundo que a aldea xa a coñecía de memoria. Pero as contas do Estado non daban para manter a tanta xente de balde, máis ou menos como hoxe, e hai que ter en conta que a República, noviña de todo aínda, non tivera tempo de poñer orde na facenda pública.

Cando o 18 de Xullo do 36 pasou o que pasou,

o soldado Constante, como xa tiña 25 anos, pensou que aquilo, ía durar catro días e que a el non lle ía tocar, ademais, el non fixera o Servizo Militar, e non sabía coller o mosquetón na man, así que para que o ían meter no sarillo. Se querían botar a República abaixo, alá eles. Pero por se acaso, el e máis outros foron para o monte, que se empezaba a falar que ían buscar a xente ás casas pola noite para levala a dar unha voltiña ao fresco, que era verán e facía moita calor. Ademais dende o monte mirábase Vigo onde xa andaban a tiros como se andaran a cazar nos coellos. Os montes do Morrazo outra cousa non terán pero vistas teñen dabondo. Así botou os primeiros dous días de guerra, ata que a fame o obrigou a volver para a aldea. Na casa tampouco había moito que comer, entón enchéndose de valor foi ata a Banda do Río a axudar a subir unha rapeta, que por iso daban un quiñón de peixe. Ese día foi cando mirou o primeiro sangue pola cuneta en chegando á Praia, aínda que a guerra estivera moi lonxe. O sangue dese día seica era de fóra, pero qué máis daba. Estaba a comezar o “Alzamento”, despois “Movemento”, y al final leche, que dicían os andaluces.

O 13 de Xullo do 37, Constante a secas, foi chamado a filas, a defender a la Patria. Mira ti por onde, agora si que ía mirar mundo. Ademais, así de golpe, ascendeu. Pasou de ser un mozo de aldea, como Balbino, a ser o soldado Constante. Esas cousas non pasan tódolos días. Alá vai o home a Pontevedra a se presentar no Cuartel, senón xa sabía o que lle quedaba.

Xa no tren durante a viaxe, ao ir deixando atrás as terras de Galicia, oíron os primeiros tiros. Asemellaban os foguetes da festa da patroa, pero non eran foguetes. A todo isto, como os garrafóns de viño e as botellas de caña xa se ían baleirando, o estoupido das bombas soaba máis forte. O tren moderaba sen haber curvas, e os cantos da Rianxeira deixáronse de oír. Os que nunca foran a misa estábanse a acordar de Deus. Aquilo non era ningunha coña.

A cousa comezou ben para el, tivo sorte, pois como o de montar a cabalo seica se lle daba ben, metérono de enlace do Estado Maior, a facerlle os mandados ao Tenente Coronel, que era o que daba as ordes, e así foi zafándose na retagarda. Entrementres o rexemento loitaba para conquistar Valdescalera no mes de Setembro, e xa en Marzo do 38, no comezo da ofensiva de Aragón, ocupaba todos os pobos e vilas da beira dereita do río Ebro. Chert, Ulldecona, Villalba de los Arcos, Corbera de Ebro, Gandesa, e tantos outros.

O soldado Constante contaba cando un día chegou á fronte un camión cargado de sardiñas frescas “de Galicia”, e a festa que lle fixeron tanto os veciños da vila ocupada que quedaran vivos, coma o resto dos compañeiros do batallón, dos que non eran da beira do mar, claro. Porque el ao mirar aquela carga sen xeo coas moscas do Maestrazgo a revoar por riba dela dixo que nanai. Aínda lle quedaba algunha lata de conserva no macuto. Lembrábase tamén dunha desas vilas nas que, logo de ser ocupada, cando os soldados foron a mirar o que había, atoparon unha adega chea de bocois de viño. Viño de Aragón que requeña as tripas, un tesouro que cando foron catalo notaron que algunha das tapas dos bocois estaban frouxas e resultou que cada unha tiña dentro o corpo dun morto. Os “outros” antes de se retirar fixeron magas. Como para non volver probar o viño no resto da vida, pero na guerra un seica se acostumaba a todo. Con todo iso o primeiro ano de guerra non lle foi tan mal.

Pero o bo non dura sempre. Polos días en que o exército republicano pasou o Ebro o Día de Santiago do 38, por mor dunha rapazada, acabóuselle a bicoca. O soldado Constante era o que se di un bo mozo, e as mulleres atraíanlle como as flores do toxo atraen as abellas dende sempre. O conto foi que nunha pequena vila aragonesa que acababan de conquistar, entrementres preparaban a festa da liberación, el xunto con outros foron mirar se atopaban algo a que lle meter o dente. Entraron nunha veiga de tomates, e nun penico furado que andaba aos tombos pola cuneta, fixeron a caldeirada. Debeu de ser algo semellante á escenografía da película de Berlanga “La Vaquilla”, ou eu imaxínoo así tal como el o contaba. Non faltou a chegada do avión roxo que viña bombardear cando o cura estaba a dicir misa, sendo este o primeiro en saír fuxindo sen mirar para atrás, segundo el. De volta, co bandullo cheo, non se lle ocorre outra cousa que

sacar a bailar á mellor moza da vila, cousa que non lle gustou nada ao Tenente Coronel, que era o que mandaba como xa dixemos, e que casualmente xa lle tiña o ollo botado. O resultado foi que o mandou para a primeira liña de fogo, por espelido: “al Ebro a que te coman los mosquitos”, espetoulle. Non chegaron a comelo, pero trabar trabáronlle ben. Por certo que as mozas bailaban pero co puño apertado.

Logo de dous días de camiño, un pouco a pé, outro pouco en camión, o soldado Constante chegou por fin á fronte, onde a maioría do persoal de choque eran mouros, e os demais lexionarios, que por certo chegaron a caerlle ben, polo peito que tiñan nos ataques corpo a corpo. Claro que a mellor comida tamén era para eles, e a mellor bebida, nin o coñac nin o tabaco lle faltaban nunca.

O soldado Constante fixo a primeira garda de noite a beira do río. Na parte dereita claro, na outra estaban os “outros” como lle chamaba el. Non as tiña todas consigo porque os “outros” eran a brigada de Lister, e a do Campesino, a Campesina, segundo el dicía, e eran todos comunistas de corazón. Se tiñan que morrer, morrían e listo. O caso foi que como non tiña reloxo, e levaba dous días cunha lata da sardiñas sen pan, o home comezou a cavilar pensando que o deixaran só. Chorou pola situación na que se atopaba. Relembrou as festas da aldea, as andainas ás mozas por Ermelo, apartándose da Compañía cando se lle aparecía polos montes dos Salcidos; as tomadas de Meiro á procura dun carro de toxo, as artes de Portomaior... Cando non puido máis, colleu unha bomba de man, Laffite, e chimpouna no medio do Ebro a mirar se aparecía alguén por alí. Apareceron todos. Armouse a de Cristo.

O soldado Constante contaba que el nunca lle apuntou a ninguén, sempre disparou ao aire e pensaba por iso que non fixera ningunha baixa. Franco non se decatou. Non estaba seguro aínda, cando tomando outra vila, dende o campanario dunha igrexa, cunha metralladora lle mataron a un compañeiro de Sanxenxo. Eran bos camaradas porque entrambos os dous tiñan que levar un morteiro, a metade cada un. Coa rabia que lle deu, subiu el só ao campanario, e dun culatazo abriulle a testa ao da metralladora, que por certo seica a tiña trincada cunha cadea. Algo diso cheguei a ler máis tarde. Foi a fazaña mais grande que fixo. Por suposto que non lle deron ningunha medalla. Pero

sempre tivo a dúbida, de se o da metralladora chegou a morrer ou non. Os miolos dende logo sacoullos.

O soldado Constante falaba de cando, estando nunha trincheira sen comida e bombardeados pola artillería, algúns sacaban unha perna fóra para ver se os ferían, e os levaban para o hospital. Cunha pata de pau aínda se podía ir tirando. Contaba como as pavas alemás tamén chamadas por el “aparatos de aviación”, metrallaban os montes de Pandols ata case tocar terra. Decía que cando eran atacados dende o aire o mellor era botarse a restela coa testa no medio dos brazos, e o cu para arriba duro coma un croio por cousa do medo. Nunca lle esqueceu unha noite que colleran a tres compañeiros que confundiron a Brigada despois dun combate e presentáronse cun “Viva la República!”. Fusiláronos ao outro día, e a el tocoulle montar garda toda a noite. Un deles seica era coñecido. Noutra ocasión colleran prisioneiros a uns estranxeiros con pinta de rusos, brigadistas, aos que fusilaron diante de todo o batallón. Morreron cantando. Tampouco lle esqueceron nunca.

Tamén contaba cando preto do Mediterráneo collera o paludismo, por durmir nun pantano cheo de mosquitos cuns ramallos de oliveira como leito. Decía que no hospital, en Vinaroz, foi Franco visitalos. Alí tivo tanta febre, que nun descoido dunha monxa fíxose cunha caixa de pastillas de quinina alemás, tomounas todas de golpe, e aos tres días logo de rebentar a suar, e de caerlle non sei cantos dentes, en vez de morrer, reviviu coma os gatos.

Os derradeiros días da guerra, en febreiro do 39, tomaron Montjuich. Sacaron unha foto en Barcelona, onde os outros deixaran moitas casas con bombas amarradas as portas para que estoupasen ao abrilas, foi a única resistencia que atoparon. Tanto medo como tiñan de que Cataluña aguantara como Madrid, pero nada. En Barcelona non fixo falta disparar nin un só tiro. Logo, aínda foron ocupar a illa de Menorca, cando a República xa tiña todo perdido.

Sempre falou ben da disciplina e do nivel tecnolóxico dos alemáns. Nada que ver con nós. O exército español aínda tiña canóns da derradeira carlista, que facían ruído dabondo. Os italianos pola contra nunca lle gustaron; segundo el, viñan cansados da guerra de Abisinia, por iso acá non

daban o quilo. A Franco considerouno un bo militar. Do resto sempre foi consciente da realidade e do que significou todo aquilo dende o primeiro momento. Nas cunetas cabe todo o que lle boten. As guerras sempre as gañan uns poucos do bando vencedor e outros poucos do vencido. Os demais sobreviven como poden. En España “empezaba a amanecer”, aínda que o sol tardase 40 anos en saír.

O soldado Constante resumía así a súa participación, á forza, naquela barbaridade: Nós fixemos unha España Grande e Libre, aínda que o que en realidade queríamos era que fose “Pequeniña pero Chea”

In Memoriam.